

x de gina, esmenta, a més, *nilla* «instrumento de carpintería consistente en dos maderos cruzados en forma de aspa, que sirve de soporte a las vigas o palos que se han de serrar» (usual a Extremadura, RFE IV, 406) com a descendent possible d'ANATICULA. — ⁶ *Contribución al vocab. del bable occidental* (Oviedo 1957), p. 366. — ⁷ Notem que Métivier, *Agriculture des Landes*, p. 710, dóna *andeille* 'nadhilla'.

Nadir, V. *zenit Nadís*, V. *néixer Nadiu*, V. *avajó Nadiu*, -va, *nadó*, V. *néixer Nafil*, V. *anafil*

NAFRAR, 'ferir, causar ferida o nafra', comú al català amb l'aragonès, la llengua d'Oc i el francès antic (avui fr. *navrer* 'afligir, traspasar de dolor'); no hi ha manera de derivar-la del germànic NARWA 'cicatriu', però d'altra banda sembla gairebé segura la seva relació amb el castellà antic *nafragar* 'fer-se malbé', 'causar dany' i el port. ant. *nafragar* 'inutilitzar', 'morir', que remunten, segons tots indicis, al llatí NAUFRAGARE 'partir naufragi'. □ 1.ª doc.: prim. meitat S. XIII: «... e *nafrà* i homine per mort» (Pujol, *Doc. Seu d'Urgell*, § 7.1) i el derivat *nafrador* en doc. de 1244 (ib., § 9).

Després en doc. català de Montsó de 1260-70: «*nafraren* nos VIII hòmens et malmenaren los altres» (BABL VIII, 377); Llull, *Contempl.*, cap. 150, i *Meravelles* IV, NCL., 237; *VidesR*, 150r2, n. 65; 209r2, 221v2; doc. de 1306-09 (Russell-Gebbett, *Med. Cat. Ling. Text*, p. 142); *Curial*, NCL. III, 125; *Tirant*, cap. 320; etc. Els primers exemples del subst. *nafra* 'ferida, plaga' són del darrer quart del S. XIII: «per *nafrs* mortals» (Desclot, citat per Alart, *InuLC*); «e com lo metge li hac posada la pòlvora que li solia posar, Evast ligà e adobà la *nafra* al malalt» (Llull, *Blanqueria*, NCL. I, 113.7); *VidesR*, 98r2, n. 60, 61, 62; Muntaner, *Cròn.*, Col. Pop. Barc. II, 50.18; més exemples dels Ss. XIV-XV en *InuLC*, *DAG*, i *AlcM*; 1575, OPou, *TbPu.*: «morir de *nafra*: mori ex vulnere» (p. 241); i en el sentit figurat de 'pena, aflicció', que ens recorda el significat fr. modern, apareix en una cançó popular: «vagi a despenjà 'l meu fill --- fugiu d'aquí --- veyta, veyota // que t'en revindran les *nafrs*, / tots los dies de ta vida» (Milà, *Romllo.*, 1882, 32E).¹

Avui *nafrar* 'causar nafra' i *nafra* 'plaga, úlcera' s'usen més aviat en al·lusió a les úlceres causades a una cavalcadura per la sella (tant Belv., 1805, com Labèrnia 1839 donen només aquestes accepcions com a usuals),² i són ben vius en el llenguatge del camp en totes parts;³ menys a Barcelona.⁴ Es diu a més de les úlceres que es donen a alzines sureres (BDC XIII, 130) o a altres arbres («una soca plena de *nafrs*», ex. citat en *DFa.*), i entre els rajolers *nafra* es diu de les imperfeccions o defectes en la rajola abans de coure-la (*DAG*). *Nafra* és el mot tradicional en al·lusió a les plaques o ferides de Jesucrist («Per ses *nafrs* santes de Nostre Senyor Jesucrist» citat de J. Ruyra per *AlcM*).⁵ Però el sentit originari encara es pot copsar en alguns racons del territori, com ho mostra el petit

Vocabulari de Benassal de Carles Salvador: «*nafra*, ferida, plaga: la *nafra* del peu tres mesos que la portó», i «*nafrar*, ferir, plagar: no tingues por, que el gos no et *nafrarà*» (*Misc. Fabra*, p. 251). A més, notem la seva fossilització en locucions com *estar nafrat* o *sortir nafrat* (d'una cosa) 'resultar-ne ferit o perjudicat o danyat' (Mall., *AlcM*), sentit que fa resò del de l'antic occità *nafrar* i del cast. ant. *nafragar* (veg. infra).

¹⁰ *Nafra* ha tingut gran arrelament en occità també; segons FEW XVI, 593-4 en el sentit de 'ferir' apareix des de c. 1180; avui es documenta en lim. *nafrar* «meurtrir, blesser», pèrig. *nafrà* «balafrer», bearn. *nafrà* «meurtrir, blesser»; amb el significat de 'fer o causar dany' *nafrar* es documenta c. 1235, i com a 'violar, infraccionar (una llei)' és també medieval. El subst. *nafra* 'ferida' es troba ja en *Jaufré* i *Passio Prov.* i el dimin. *nafreta*, c. 1200, *nafransa* 'ferida' (1296) i *naframent* (S. XIII); avui *nafra* «dommage, altération, violation» a Narbona.

En francès antic es troben alguns exemples de *nafrer* en els textos més arcaics (Ss. XI-XII), *soi nafrer* «se faire du mal» (S. XIII); *navrer*, documentat c. 1140, es generalitza des del S. XIII; significa comunament 'ferir, plagar' i així fins a l'època clàssica («les *navrés* il feist panser et traicter», *Gargantua*, cap. 51); i després s'ha predominat el sentit figurat de 'afligir, traspasar de dolor'; el subst. *nafre*, *navre*, és molt rar, propi d'algun dialecte normand, való i franco-provençal. L'italià antic *naverare* 'ferir' i *navera* 'ferida' no semblen ser castissos, car apareixen sovint i es troben usualment en llibres de cavalleria.

A la Península Ibèrica, fora del cat., *nafrar* és propi de l'aragonès. El *DACEsp.* dóna des del 1899 o 1914 *nafrar* «llagar o herir, especialment per rozamiento» com un aragonesisme, i *nafra* «llaga, herida, especialment per rozamiento»; Borao registra en un sentit més general *nafra* o *ñañra* «cardenal o señal que deja alguna herida o golpe» i en sentit semblant es donen en el *Voc. del Alto-Aragonés (de Alquézar y pueblos próximos)*, Madrid, 1944, p. 23, de P. Arnal, *nafra*, *nafrera*: «herida más extensa que profunda». En l'acc. de 'ferir, causar nafra (als cavalls)' *nafrar* es documenta en el S. XIV en el ms. B del *Fuero de Teruel* (però en el ms. A del mateix text, S. XIII, la forma és *nafragar*, veg. infra). A més, *nafrar* ha existit en Galícia, on avui *esnafrarse* és «machacarse, lastimarse, darse un golpe en distintos órganos» (GdeDiego, *Contribución*, p. 127).

⁵⁰ Pel que fa a l'origen de *nafrar* s'han proposat principalment dues explicacions. Gaston Paris en un dels seus articles primerencs (*Rom.* I, 216-8) va postular com a base del fr. *navrer* alt-alem. med. *narwa* 'cicatriu' (avui alem. *Narbe*). C. Michaëlis (*RL* III, 175-77), a la vista de les formes ibero-romàniques (el port. i el cast. antics *nafragar* i *nafragar*), de sentits semblants, va suggerir una relació amb el llatí NAUFRAGARE. Gamillscheg (*Etym. Wört. d. franz. Spr.*, p. 634-5), indicant una sèrie de dificultats en contra *narwa*, va adherir-se a NAUFRAGARE; Meyer-Lübke, havent acceptat